

Мосієвич Л. В.

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ АНЕКСІЇ КРИМУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття розглядає лексичні особливості вербалізації російської анексії Криму англійською мовою та її переклад на основі зіставного аналізу документального твору «Люди сірої зони» та його англійського перекладу. Автор досліджує переклад україномовних політичних термінів, реалій, абревіатур, евфемізмів і дисфемізмів. Серед термінів при відображенні україно-російського конфлікту переважають військові терміни. При перекладі англійською мовою вони, як і політичні, відтворюються через словниковий еквівалент, калькулювання, та, інколи, через перекладацькі трансформації.

Суспільно-політичні реалії (назви партій, установ) та спорадичні етнографічні реалії відтворюються в англійській мові через калькулювання, транскодування, описовий переклад та опущення. Основний спосіб – це переклад лексичним еквівалентом. Політичний дискурс є сферою, лексичний склад якої є плідним підґрунтям для утворення та функціонування великої кількості абревіатур. Найчастотнішим способом перекладу абревіатур є переклад відповідною повною формою або відповідним скороченням, проте є випадки їх повного перекладу. Абревіатури здебільшого репрезентують назви організацій, установ.

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що дисфемізми превалюють у зазначеному дискурсі. Кількість евфемізмів є незначною. Схема перекладу евфемізмів може бути репрезентована таким чином: евфемізм-евфемізм, нейтральне слово-евфемізм. При перекладі дисфемізмів основними способами є транслітерація, генералізація. Евфемізми та дисфемізми мають значний вплив на прагматику перекладу. Аналіз фактичного матеріалу доводить, що прагматичний ефект досліджуваного дискурсу здебільшого є ідентичним у МО і МП, але в деяких випадках перекладач може змінювати прагматичний вектор із негативного на нейтральний, з огляду на його персональне ставлення та сприйняття подій або з точки зору, яка прийнята в певному суспільстві.

Ключові слова: абревіатури, вербалізація, евфемізми, переклад, реалії, терміни.

Постановка проблеми. Сучасний український політичний дискурс репрезентує проблематичні відносини на геополітичній арені. Одним зі складників цього дискурсу є вербалізація україно-російського конфлікту, яка не знайшла достатнього відображення в перекладацьких дослідженнях. Актуальність роботи полягає у недостатній вивченості проблеми вербалізації україно-російського конфлікту в англійських перекладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вербалізації україно-російського конфлікту англійською мовою в Україні займалася Л. В. Мосієвич, яка досліджувала евфемістичну та дисфемістичну вербалізацію цього конфлікту у британських ЗМІ [2]. С. Янчук зробив семантичний аналіз англійських термінологічних конструкцій, рекомендованих Міністерством закордонних справ для використання державними органами влади та органами місцевого самоврядування України [4]. Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на Сході України в контексті австралійського політичного дискурсу розгляда-

лися О. Моїсеєнко [3]. Проте досі не розв'язано залишається проблема вербалізації україно-російського конфлікту в площині перекладацького аналізу англійською мовою.

Постановка завдання. Основна мета – провести зіставний аналіз вербалізації російської анексії Криму при перекладі англійською мовою, визначити основні способи перекладу особливостей вербалізації (на матеріалі документальних свідчень «Люди сірої зони» та англійського перекладу цього твору).

Виклад основного матеріалу. Опрацювавши документальний твір «Люди сірої зони» та його англійський переклад [5; 6], ми виявили та дослідили такі лексичні особливості:

1. Політичні та військові терміни. Політичні терміни в досліджуваному матеріалі мають різні варіанти перекладу. Наприклад, дослівно перекладено такий політичний термін: *Учасники зустрічі домовилися посилити спільний тиск на РФ з метою звільнення українських моряків і всіх політичних в'язнів / The parties agreed to intensify*

*the joint pressure on the Russian Federation to release Ukrainian sailors and all **political prisoners**.*

Через прийом додавання у мові перекладу відтворено термін «репресовані», який має форму субстантивованого прикметника в мові оригіналу. До нього додаються два елементи при перекладі – ліве визначення “political” та ядерне слово “victims”: *Тому дізнатися правду про злочини того кривавого режиму змогли лише нащадки **репресованих** через роки після **розвалу Радянського Союзу** / Therefore, descendants of **political repression victims** had gotten a chance to find out the truth after years of the Soviet Union’s collapse.*

За допомогою прийому опущення відтворено інший політичний термін: *Після того, як російська влада оголосила Євромайдан «**державним переворотом** і збройним захопленням влади», **переслідувати в Криму також почали координаторів та учасників його кримських акцій** / After Russia had declared that the Euromaidan was a “**military coup**”, coordinators and participants of its Crimean actions became the objects of prosecution on the peninsula.*

Політичним терміном, який утворився в результаті метафоричного перенесення, є «сіра зона», що позначає «території, де не діють закони цивілізованого світу, а вся влада сконцентрована в руках людей зі зброєю та майже необмеженими можливостями». Цей термін слугував назвою для книги, аналіз перекладу якої ми робили, – «Люди «сірої зони». Англійською мовою термін відтворюється через дослівний переклад – “grey zone”.

Протистояння Росія-Україна вербалізується також військовими термінами. Наприклад, термін «морська піхота» перекладено словниковим еквівалентом, але, незрозуміло чому, звання «підполковник» опущено в мові перекладу: *З автомобіля вийшов невідомий чоловік у камуфляжі. На рукаві в нього був шеврон російської **морської піхоти** та погони **підполковника**. / Then an unknown man in camouflage stepped out of the vehicle. He had a chevron of the Russian **Marine Corps** on the sleeve.*

Прийом транскодування при перекладі військових термінів застосовується нечасто. Термін «хунта» означає «союз кількох військових або політичних діячів, об’єднаних ідеєю захоплення влади»: *Вже після російської анексії Криму вони почали нити в соцмережах, що у кримській «владі» всі агенти «**хунти**», які заважають «русским людям» втілювати свою мрію – померти в Росії / After the Russian annexation of Crimea they started to share on social media information that all members of Crimean “authority” were the agents of “**hunta**”*

and impeded “Russian people” to implement their dream – to die in Russia.

Грамаічна трансформація, а саме зміна частини мови, репрезентує ще один приклад: *23 липня бойовики здійснили спробу **штурму** українських позицій у Попаснянському районі / “On July 23, Russia-backed militants attempted **to assault** Ukrainian positions in Popasna area”.* Як бачимо, іменник *штурм* перекладено дієсловом *to assault*. Таким чином, при перекладі англійською мовою політичні та військові терміни відтворюються через дослівний переклад, словниковий еквівалент та, інколи, через перекладацькі трансформації.

2. Реалії. Реалії – це слова та словосполучення, які позначають об’єкти та явища, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) певного мовного колективу. Слова-реалії – це своєрідні орієнтири, що відсилають до певного суб’єкта політики і слугують ознакою прихильності політика до певної ідеології. Прикладом реалій можуть бути такі: Президент, Верховна Рада, Меджліс тощо. Значна кількість реалій представлена назвами урядових організацій і посад. Більшість із них перекладена через дослівний переклад: *Міністерство юстиції України / Ministry of Justice of Ukraine; Міністерство внутрішніх справ / Ministry of Internal Affairs of Ukraine.* Грамаічні трансформації спостерігаємо при перекладі організацій: *Рада національної безпеки і оборони / National Security and Defense Council.*

Наведемо приклади, коли політичні реалії перекладено через транскодування: *У той день на мітингу біля кримського парламенту, скликаного **Меджлісом** кримськотатарського народу, пліч-о-пліч із кримськими татарами стояли вболівальники футбольного клубу «Таврія» та проукраїнські активісти різних національностей / On that day at the meeting organized by the **Mejlis** of the Crimean Tatar People side by side with the Crimean Tatars were football fans of camp “Tavria” and proUkrainian activists of different nationalities.*

Назва спецпідрозділу також транскрибується при перекладі: *Він був звинувачений у замаху на співробітників «**Беркуту**» / He was accused of the attempt on life of the officers of “**Berkut**” unit.* Деякі назви політичних партій мають різні варіанти перекладу – транскодування та дослівний переклад: *Хочу окремо сказати про появу в натовпі червоно-чорного прапора, про який багато говорять російські пропагандисти, звинувачуючи у провокаціях «**Правий сектор**» / Moreover, I want to say about the appearance of red*

and black flags, which were actively discussed by Russian propaganda, with blaming "Pravyi Sektor" ("Right Sektor") in provocations. Значимо, що похідне слово від цієї реалії перекладено англійською мовою дослівно з використанням прийому додавання (слова "members"): *А російська пропаганда потім оголосила їх справжніми «правосеками» і провокаторами з Києва / Further, Russian propaganda called them real members of the "Right Sektor" and provocateurs from Kyiv.*

Назви українських революцій перекладаються дослівно: *В Україні тривала Революція Гідності, ми активно боролися зі злочинним режимом / The Revolution of Dignity in Ukraine has continued, we actively fought with the criminal regime. Дехто проводить паралелі між Євромайданом і Помаранчевою революцією 2004-2005 років / Some people drawn parallels between the Euromaidan and the Orange Revolution of 2004-2005.*

Серед реалій зустрічаються не лише політичні, а й етнографічні: *Одяг на них був такий: галіфе з нашивками, паняхи і в кросівках / They wore a pair of breeches with patches, parakha (type of hat) and sneakers.* Назву головного убору козаків транскрибовано та водночас описово перекладено в дужках. Українське національне вбрання в англійському перекладі відтворено через описовий переклад: *Дуже приємно бачити на День Незалежності України людей у вишиванках / It's nice to see people in embroidered shirts on the Independence Day of Ukraine.*

Російський символ Перемоги перекладено комбіновано з додаванням слова «святий»: *Під ВР, якщо йти в бік залізничного вокзалу Сімферополя вулицею Р. Люксембург, мимоволі стикався з людьми в камуфляжі із георгіївськими стрічками / I met people in camouflages and with ribbons of Saint George on the way from the camouflages and with ribbons of Saint George.* Назва російського прапора в мові перекладу транскрибується: *По Євпаторії масово на вулицях були розвішані триколори / The Yevpatoriia's streets were hanged out with a lot of Russian tricolors.*

Ми з'ясували, що реалії в зазначеному дискурсі здебільшого репрезентовано політичними та етнографічними реаліями. Серед способів їх перекладу превалюють транскрибування та дослівний переклад.

3. Переклад аббревіатур.

Розглянемо переклад україномовних аббревіатур повною формою слова або словосполученням: *Руслан Стефанчук закликав ВРУ підтримати законопроект / Ruslan Stefanchuk*

urged the Verkhovna Rada to endorse the draft law. У наступному прикладі аббревіатура в мові оригіналу також перекладена повною формою, але не через транслітерацію: *У нас дуже мало часу, щоб зробити перезавантаження СБУ / We have got very little time to reboot the Security Service.*

На перший погляд, інший приклад можна водночас віднести до двох способів перекладу: транскрибування та перекладу відповідним скороченням. До таких аббревіатур відносяться ТКГ, АТО, ФСБ: *Зі свого боку експрезидент зазначив, що він готовий внести свій внесок у роботу ТКГ / For his part, the former president noted willingness to contribute to the work of the TCG.* Ця аббревіатура означає Трьохстороння контактна група. Вона з'явилася в українській мові в результаті війни на Донбасі. Дослівний її переклад виглядає так: Trilateral Contact Group. Таким чином, переклад здійснюється лише відповідним скороченням.

Служив у лавах Збройних сил України в зоні АТО / He joined the armed forces of Ukraine in ATO zone.

Поки одні кримчани розповідають про російські блага у вигляді начебто великих зарплат і пенсій, інших у цей час катують у ФСБ / When one part of Crimean people tell us about Russian benefits in terms of high salaries and pensionary payments, other part is tortured in FSB.

Поодинокі випадки перекладу повної фрази в мові оригіналу аббревіатурою в мові перекладу: *И обязательно – военные, которые выполняют задачи в зоне проведения Операции объединенных сил», – сообщил Глава государства / And, of course, the military in the JFO area, the Head of State emphasized.* Це трапляється, коли аббревіатура є відомою для англійськомовного читача (The Joint Forces Operation).

Таким чином, аббревіатури зустрічаються в нашому матеріалі дослідження досить часто. Здебільшого їх переклад не викликає труднощів. Найчастотнішим способом перекладу аббревіатур є переклад відповідною повною формою або відповідним скороченням.

4. Переклад евфемізмів і дисфемізмів. Евфемізми відіграють значну роль у політичному дискурсі через те, що з їх допомогою здійснюється зміна оцінки низки явищ, подій, у деяких випадках зміна понять, спрямованих на коригування світоглядних, політичних, ідейних установок кожного окремого члена суспільства. Англійський лінгвіст П. Чілтон вважав, що евфемізм є невіддільним від військової та політичної інтриги [7, с. 210].

Дисфемізм – це така лексична одиниця або вираз, яка заміщує денотат будь-якої оцінності та надає

йому негативного забарвлення з метою негативного впливу на адресата. Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що дисфемізми превалюють у зазначеному дискурсі. Кількість евфемізмів є незначною.

Необхідно зазначити, що сама назва війни на Донбасі, конфлікт, є евфемістичною. Вислів **Антитерористична операція (Anti-Terrorism Operation)** також має евфемістичний ефект і замінює слово *war*. Цього ефекту досягають за рахунок вживання префіксу **anti-**, який замінює негативну оцінку позитивною, а також за рахунок підміни понять (*war* на *operation*) з використанням когнітивного механізму абстракції.

Зазначимо випадки, коли евфемізм функціонує лише в мові перекладу:

Тоді, після розстрілу Євромайдану, для мене більше не існувало поняття «інша політична позиція» чи «людина з іншою позицією», а було поняття «свої» та «вороги» / At that moment after the Maidan events had occurred concepts like “other political position” or “person expressing other views” didn’t exist, instead I preferred to use definitions “our people” and “enemies”. Перекладач не захотів переносити лексему «розстріл» до мови перекладу, тому замінив її більш узагальненою – «події» (events), щоб нейтралізувати негативний денотат.

Дисфемізмами здебільшого зображають тих, хто належить до групи «чужі»: росіян, проросійських активістів: *Ця група молоді скандувала: «Комуняку – на гілляку!» / That group was chanting: “Komuniaku na hilliaku (Communists, get out!)”.* Дисфемістичну назву комуніста («комуняка») у мові перекладу відтворено через транслітерацію. Вона вже не має зневажливого характеру, негативної конотації, тому що є незрозумілою для англомовного читача.

Ще один дисфемізм відноситься до Президента Росії. У мові перекладу він також транскрибується, тому не має негативного забарвлення: *Все більше на вулицях пишуть, що Крим – це*

Україна, але здебільшого люблять писати про Путіна: «Путін – х**ло» (посміхається) / More and more phrases “Crimea is Ukraine”, or more often: “Putin – h**lo” (smiles).

Дисфемізми є завжди стилістично маркованими, експресивними одиницями, оскільки негативні явища сприймаються людиною гостріше. Вони впливають на емоційний складник особистості, таким чином затримуючи увагу реципієнта [1, с. 20].

Після подій Майдану усіх українців у Росії образно почали називати ярликом «бандерівці», що має дисфемістичне забарвлення. У мові перекладу цей дисфемізм транскрибується: *У людей була антиукраїнська істерія, вони були такі накручені страхом перед «бандерівцями», що зізнатися, що ти підтримуєш Україну, означало створити проблеми собі та своїм близьким / People had antiUkrainian hysteria; they were zombied by the fear of “banderivtsi” so providing them an information that you supported Ukraine could lead to problems.*

Висновки і пропозиції. Отже, ми дослідили лексичні особливості перекладу україно-російського конфлікту англійською мовою: це реалії, військові та політичні терміни, аббревіатури, евфемізми та дисфемізми. При перекладі політичних і військових термінів перекладач застосовує калькування, комбінований переклад, контекстуальну заміну, проте найчастотнішим способом є переклад лексичним еквівалентом.

Суспільно-політичні реалії (назви установ, організацій, партій, посад) та етнографічні реалії в англійській мові відтворюються через калькування, транскодування. Найчастотнішим способом перекладу аббревіатур є переклад відповідною повною формою або відповідним скороченням, проте є випадки їх повного перекладу. Схема перекладу евфемізмів може бути репрезентована таким чином: евфемізм-евфемізм, нейтральне слово-евфемізм. При перекладі дисфемізмів основними способами є транслітерація, генералізація.

Список літератури:

1. Бірюкова О. Суспільно-політична лексика: дискурсивні стратегії пом'якшення та дискредитації. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах* : зб. наук. пр. Київ, 2012. Вип. 26. С. 17–29.
2. Мосієвич Л. В. Евфемістична / дисфемістична вербалізація українсько-російського конфлікту в британських ЗМІ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»* : збірник наукових праць. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 58. С. 52–55.
3. Моїсеєнко О. Ю. Мовні аспекти концептуалізації збройного конфлікту на Сході України (2014-2018) в австралійському медійному дискурсі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 7(321), 2018. С. 78–85.
4. Янчук С. Вербалізація збройної агресії Російської Федерації проти України (на матеріалі статей Нолана Петерсона). *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 30, том 3, 2020. С. 193–198.

5. Люди «сірої зони». Свідки російської анексії Криму 2014 року / Упоряд. та вступ Андрієвська А., Халімон О. Київ : К.І.С., 2018. 264 с.
6. People of “the grey zone”. Witnesses of Russian annexation of Crimean 2014 / ed. and preface Andriiivska A., Khalimon O.; Translator O. Tymchyshyn. Ichnia : PC “Format”, 2018. 274 p.
7. Chilton P. Discourse and Politics. *Discourse Studies: a multidisciplinary Introduction*. Volume 2. SAGA Publications, London, 1998. P. 206–230.

**Mosiyevych L. V. LEXICAL PECULIARITIES OF TRANSLATION
IN VERBALIZATION OF RUSSIAN ANNEXATION OF CRIMEA INTO ENGLISH**

The article examines the lexical features of verbalization of the Russian annexation of Crimea in English and its translation based on a comparative analysis of the documentary “People of the Gray Zone” and its English translation. The author studies the translation of Ukrainian political terms, realias, abbreviations, euphemisms and dysphemisms. Military terms prevail in the representation of the Ukrainian-Russian conflict. When translated into English, they, like political ones, are reproduced through vocabulary equivalent, loan-translation and through translation transformations.

Socio-political realias (names of parties, institutions, etc.) and sporadic ethnographic realias are reproduced in English through loan-translation, transliteration, explanatory translation and omission. However, the main way is translation by the lexical equivalent. Political discourse abounds in a large number of abbreviations. The most frequent way of translating abbreviations is the translation of the corresponding full form or the corresponding abbreviation. Abbreviations mainly represent the names of organizations, institutions etc.

Analysis of the studied material showed that dysphemisms prevail in this discourse. The number of euphemisms is insignificant. The scheme of translation of euphemisms can be represented as following one: euphemism-euphemism, neutral word-euphemism. While translating dysphemisms, the main methods are transliteration, generalization. Euphemisms and dysphemisms have a significant impact on the pragmatics of translation. Analysis of the linguistic material proves that the pragmatic effect of the studied discourse is usually identical in source text and target text, but in some cases the translator can change the pragmatic vector from negative to neutral, based on his personal attitude and perception of events or from the point of view adopted in a society.

Key words: abbreviations, euphemisms, realia, terms, translation, verbalization.